

Reflectievoormiddag 'Voorbij het statuut samenwonende'

Donderdag 19 april - Senaat

Goeiemorgen. Bijna op de dag af vier jaar geleden organiseerde het Steunpunt een studiedag over Sociale Bescherming en Armoede. Ik leidde toen een panelgesprek in met als titel 'Definities, grenzen en uitdagingen van het statuut samenwonende'. Het onderwerp van deze reflectievoormiddag stond toen al op de agenda, maar heeft vandaag nog niets aan belang of actualiteit ingeboet. Integendeel. Dat u hier zo talrijk aanwezig bent, is daar slechts één bewijs van.

Mensen in armoede klagen reeds sinds het Algemeen Verslag over de Armoede de nefaste gevolgen van het statuut samenwonende voor hun dagelijks leven aan. Zoals u weet, ontvangen samenwonenden lagere vervangings- en bijstandsuitkeringen dan alleenstaanden. Maar ook in andere regelgevingen wordt op verschillende manieren rekening gehouden met het inkomen van degene met wie men samenwoont om bijvoorbeeld te bepalen of men in aanmerking komt voor een sociale woning, om de sociale huurprijs te berekenen of om een sociale correctie of subsidie toe te kennen - zoals de verhoogde verzekeringstegemoetkoming, de huursubsidie of de sociale toeslag bij de kinderbijslag.

De regelgeving rond samenwonen heeft in eerste instantie tot gevolg dat uitkeringsgerechtigden en mensen in armoede die samen wonen niet over een inkomen beschikken waarmee ze menswaardig kunnen leven. Tijdens het overleg ter voorbereiding van het laatste tweejaarlijkse Verslag van het Steunpunt over burgerschap en armoede benadrukten de verenigingen waar armen het woord nemen – die hier ook vandaag talrijk aanwezig zijn om hun analyse te delen - daarenboven dat deze regelgeving een ernstige inbreuk betekent op hun rechten en op hun vrijheid als burger om samen te leven met wie men wil.

Vooreerst wezen ze erop dat hun relatie- en gezinsvorming voortdurend onder druk wordt gezet. Mensen in armoede kunnen niet samenwonen met wie ze willen zonder inkomensverlies te lijden, zelfs niet als koppel of als gezin.

Neem de situatie van een alleenstaande moeder en een alleenstaande vader die allebei een leefloon krijgen als persoon met gezinslast. Wanneer zij een

nieuw samengesteld gezin willen vormen, gaan ze er financieel sterk op achteruit. Volgens de wet moeten ze het stellen met slechts één leefloon voor een persoon met gezinslast. In de praktijk zien we dat sommige OCMW's – in hun engagement voor de strijd tegen kinderarmoede - aan de partner soms toch een leefloon als samenwonende toekennen of het gezin financieel tegemoet komen met middelen uit de aanvullende maatschappelijke dienstverlening.

Ook jonge koppels die leven van een uitkering kunnen niet uittesten of samenwonen iets voor hen is zonder financiële gevolgen die hun prille relatie vanbij het begin dreigen te hypothekeren.

Uitkeringsgerechtigde ouders wiens jongste kind meerderjarig wordt, komen niet alleen voor financiële problemen te staan omdat ze hun inkomen als gezinshoofd zien dalen naar dat van een samenwonende. Ze komen ook in een afhankelijkheidspositie terecht ten opzichte van hun kind om de dagelijkse woon- en huishoudkosten te dragen.

Deze situaties kunnen ertoe leiden dat ouders hun kind aan de deur zetten om financieel niet helemaal ten onder te gaan. We vingen ook signalen op dat vaders hun gezin 'fictief' verlaten opdat dit het onder het statuut alleenstaande ouder minder slecht zou hebben. Het behoeft geen uitleg dat de mensen zelf zelden beter worden van zulk 'strategisch gedrag'.

Daarnaast wijzen mensen in armoede op de ongelijkheden die de regelgeving rond samenwonen creëert, tussen samenwonenden en alleenstaanden, tussen mannen en vrouwen, tussen uitkeringsgerechtigden en mensen met een inkomen uit arbeid. Demografische evoluties en de hoge kostprijs van wonen leiden vandaag tot nieuwe samenleef- en woonvormen. Mensen zoeken naar manieren om samen te wonen om hun woonkosten te drukken maar ook om in meer of mindere mate in gemeenschap te leven. Denk bijvoorbeeld aan jonge mensen die samen huren. Voor mensen die leven van een uitkering, en het financieel dus niet makkelijk hebben, is dit echter onmogelijk zonder verlies van inkomen. De realiteit van instellingsverlaters is hier heel schrijnend. Niet alleen lopen kinderen in armoede een grotere kans op plaatsing, met verschillende breuken in hun leven als gevolg. Wanneer ze meerderjarig worden, kunnen deze jongvolwassenen bovendien niet thuis terecht zonder hun gezin te verarmen en kunnen ze niet met lotgenoten gaan samenwonen. De

deelnemers aan het overleg binnen het Steunpunt vroegen zich af waarom ook zij er niet voor kunnen kiezen om er financieel en sociaal op vooruit te gaan door samen te wonen, iets wat mensen die leven van een inkomen uit arbeid wel kunnen?

De regelgeving rond samenwonen belet mensen in armoede dus ook om solidair te zijn met familieleden, vrienden en kennissen en om zo enig toekomstperspectief op te bouwen. Deze 'warme' informele solidariteit is niet alleen belangrijk voor mensen en hun netwerken, maar wordt ook onontbeerlijk om te overleven wanneer er gaten zitten in het net van de institutionele solidariteit. Net voor mensen die het het meest nodig hebben, wordt deze solidariteit bestraft.

Zowel de regelgeving rond samenwonen als de realiteit van mensen in armoede die elke dag de gevolgen ervan dragen, tonen aan dat het om een erg complexe problematiek gaat. Samen met mensen in armoede en verscheidene andere actoren heeft het Steunpunt al meermaals rond deze thematiek gewerkt. Ik vermeldde reeds het tweejaarlijkse Verslag over sociale bescherming en dat over burgerschap en armoede. In de documentatiemap kan u de passages over samenwonen uit deze Verslagen terug vinden. Deze complexiteit maakt dat het niet evident is om oplossingen te vinden voor het statuut samenwonende. Deze oplossingen dienen immers tegelijk de complexiteit van de bestaande regelgevingen te overstijgen en de toetssteen te doorstaan om iedereen een menswaardig bestaan te garanderen. We kunnen dus niet over één nacht ijs gaan.

Deze reflectievoormiddag is bijgevolg één moment in een langdurig proces. Een moment waarin we de ervaringen, realiteit en analyses van mensen in armoede willen aanvullen met informatie over mogelijke pistes om met het statuut samenwonende om te gaan waar binnen verscheidene administraties en instellingen werk van wordt gemaakt. Doorheen de werkzaamheden van het Steunpunt blijkt namelijk dat er veel problemen met het statuut worden vastgesteld maar dat er slechts weinig materiaal voorhanden is om er verder mee aan de slag te gaan. Bovendien valt op dat de meeste betrokkenen het eens zijn over de vaststellingen, maar dat er veel meer discussie is over de stappen die moeten worden genomen. Daarom is het de bedoeling van deze reflectievoormiddag om de problematiek opnieuw op de agenda te zetten en

om te proberen een stap verder te zetten in de reflectie, voorbij het statuut samenwonende.

Om het debat te stimuleren, willen we eerst kort de aanbevelingen uit het recentste tweejaarlijkse Verslag van het Steunpunt in herinnering brengen. Voor mensen in armoede is het essentieel dat iedereen - alleenstaanden, samenwonenden, met of zonder kinderen - een menswaardig inkomen heeft. Bovendien mag niemand erop achteruit gaan wanneer er aanpassingen aan de regelgeving gebeuren. Het kan niet de bedoeling zijn dat het armoederisico van een bepaalde groep toeneemt omdat het voor een andere verkleint. Verschillende deelnemers opperden tijdens het overleg de volgende pistes:

- Zolang het statuut samenwonende bestaat, is het voor velen belangrijk de verschillende definities, interpretaties en toepassingen ervan in de verschillende regelgevingen te harmoniseren.
- Anderen merkten op dat, hoewel de impact van het statuut samenwonende in de realiteit van mensen in armoede gelijk is, of deze nu een vervangings- of een bijstandsuitkering krijgen, het belangrijk is een onderscheid te maken tussen de sociale zekerheid en de sociale bijstand. Waar de sociale zekerheid een solidaire verzekeringslogica volgt, is de sociale bijstand gebaseerd op de notie van behoefte. Omdat het statuut samenwonende de notie behoefte binnen brengt in een verzekeringslogica is het voor velen logisch het statuut samenwonende uit de sociale zekerheid te halen. In de sociale bijstand daarentegen is het nodig het bedrag voor de uitkeringen voor samenwonenden te herzien, rekening houdend met de reële schaalvoordelen.
- Een andere piste is het concreet berekenen van de werkelijke voor- en nadelen van een afschaffing van het statuut samenwonende, zowel voor de individuele burgers als voor de samenleving. Het statuut brengt immers ook kosten met zich mee, denk aan de controles die worden uitgevoerd of aan de woningen die extra bewoond worden om het statuut samenwonende te vermijden.

Dit zijn slechts enkele ideeën. Ze zullen gedurende deze voormiddag door de andere sprekers aangevuld worden en in de werkgroepen verder worden besproken. We zijn vandaag met velen en hebben verschillende persoonlijke en

professionele ervaringen. We hopen dat deze voormiddag een gelegenheid is om van elkaar te leren en stappen vooruit te zetten.

Ik dank u voor uw aandacht.